

کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری: یک مطالعه کیفی

مجید نجفی کلیانی^۱، فرخنده شریف^۲، مرضیه معطری^۳، ناهید جمشیدی^۴، شهناز کریمی^۵

چکیده

مقدمه: انگیزه به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل جهت‌دهنده فعالیت‌های انسان شناخته شده است. فقدان یا کاهش انگیزه بر تمامی عملکردهای فرد اثر گذاشته و سبب تأثیرات منفی زیادی می‌شود. با توجه به اهمیت انگیزه در دانشجویان پرستاری، این مطالعه با هدف تبیین درک دانشجویان پرستاری از کاهش انگیزه انجام شد.

روش: این مطالعه با رویکرد کیفی و روش تحلیل محتوا انجام شده است. در این مطالعه ۱۲ دانشجوی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی فسا بر اساس نمونه‌گیری مبتنی بر هدف انتخاب و در سه مصاحبه گروهی متمرکز مشارکت نمودند. پس از جمع‌آوری اطلاعات، کلیه مصاحبه‌های ضبط شده بر روی کاغذ پیاده و مرور گردیدند و تم‌ها یا درون مایه‌ها استخراج گردیدند. سپس فهرستی از این تم‌ها تهیه گردید و شباهت‌ها در معنا و مفهوم آن‌ها مرور شدند. بر اساس محوریت، تم‌ها در یک زیر طبقه قرار گرفتند و سپس با مرور مجدد زیر طبقه‌ها، زیر واحدهای مربوط به هم در یک طبقه قرار گرفتند.

یافته‌ها: با استفاده از تجزیه و تحلیل دست نوشته‌ها تعداد قابل توجهی درون مایه اولیه و شش درون مایه اصلی که هر یک دارای چند درون مایه فرعی داشتند، استخراج شد. درون مایه‌های اصلی به دست آمده در مورد کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری شامل فرهنگی - اجتماعی، آموزشی، مدیریتی، پژوهشی، ارتباطی و زمینه‌ای بود.

نتیجه‌گیری: نتایج این پژوهش نشان داد که مشکلات ارتباطی با دانشجویان از عوامل بسیار مهم در کاهش انگیزه و علاقه آن‌ها به رشته پرستاری است. با توجه به نتایج به دست آمده، توصیه می‌شود سیاست‌گذاران سیستم بهداشتی و درمانی، اساتید و مدیران پرستاری به منظور افزایش انگیزه دانشجویان از موارد فوق در برنامه‌ریزی‌های خود استفاده نمایند.

کلید واژه‌ها: انگیزه، دانشجوی پرستاری، مطالعه کیفی، فسا

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۴/۱۱

تاریخ دریافت: ۱۳۹۰/۱/۱۴

۱ - مربی و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی فسا، گروه پرستاری - دانشجوی دکتری تخصصی آموزش پرستاری دانشگاه علوم پزشکی شیراز

۲ - استاد پرستاری و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، دانشکده پرستاری (نویسنده مسؤول)

پست الکترونیکی: fsharif@sums.ac.ir

۳ - دانشیار پرستاری و عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی شیراز، دانشکده پرستاری

۴ - دانشجوی دکتری تخصصی آموزش پرستاری دانشگاه علوم پزشکی شیراز

۵ - مربی و عضو هیأت علمی گروه پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی فسا

مقدمه

انتخاب شغل به عنوان یکی از مهم‌ترین انتخابات هر فرد است. با انتخاب یک شغل، فرد باید هزینه و وقت زیادی را صرف آموزش حرفه خود کند (۱). در این میان، انتخاب رشته دانشگاهی که منجر به کار آینده فرد می‌شود، باید با دقت و تأمل زیادی صورت گیرد. داشتن حرفه مناسب برای فرد می‌تواند منبعی برای تأمین نیازهای فرد و جامعه، احترام به خویشتن و سازگاری سالم باشد. قرار گرفتن در شغلی که مورد علاقه افراد نباشد باعث به وجود آمدن تنش، نگرانی و بیماری‌های جسمی و روحی و عدم تطابق اجتماعی و نهایتاً به هدر رفتن سرمایه‌های مادی و معنوی خواهد شد (۲). تعداد زیادی از دانشجویان، علی‌رغم وقت و صرف هزینه اقدام به تغییر رشته یا انصراف از تحصیل می‌کنند. بسیاری از این موارد مربوط به عدم شناخت فرد از رشته تحصیلی یا فقدان انگیزه به رشته مورد نظر است (۱). انگیزش نوعی نیروی درونی است که به صورت آگاهانه یا ناآگاهانه فرد را برای برآورده شدن نیازهای فیزیولوژیک یا روان‌شناختی خود به سوی رفتارهای خاص هدایت می‌کند (۳). صاحب‌نظران معتقدند که اختلال در انگیزش می‌تواند در سطح احساسات و رفتارهای فرد سبب بروز مشکلاتی شده و مقدمات بدینی، اضطراب، افسردگی و مشکلات روانی و همچنین افت چشمگیر در عملکرد فردی، اجتماعی و شغلی را فراهم کند (۳). کاهش انگیزه در رشته پرستاری که با جان انسان‌ها سر و کار دارد علاوه بر مشکلاتی که برای خود پرستار به وجود می‌آورد سبب تأثیرات زیاد و مخربی بر سلامت جامعه خواهد شد و بدین ترتیب سرمایه‌های زیادی تلف خواهد شد (۴). یکی از مشکلات مهم و اساسی حرفه پرستاری، میزان زیاد ترک این حرفه توسط دانشجویان این رشته در حین تحصیل و بعد از فارغ‌التحصیلی است. همه ساله حدود ۱۵ تا ۲۰٪ دانشجویان پرستاری در سراسر جهان از ادامه تحصیل در این رشته منصرف می‌شوند که این مسأله از یک سو منجر به کمبود کادر پرستاری و از سوی دیگر تأثیر ناخوشایندی بر انگیزه حرفه‌ای سایر دانشجویان این رشته می‌گذارد (۴). با توجه به رشد روز افزون جمعیت، نیاز به خدمات بهداشتی، درمانی و مراقبت‌های پرستاری زیاد شده است. پرستاران یکی از بزرگ‌ترین اجزای تشکیل‌دهنده سیستم

بهداشتی و درمانی هستند که بیشترین تماس را با بیماران دارند. داشتن وظایف متعدد و پیچیدگی نقش‌های پرستاران سبب شده است که پرستاران به احساس مسؤولیت، دقت و هوشیاری نیاز داشته باشند (۴). بنابراین هر گونه کمبود و نارسایی از طرف پرستاران، مستقیماً بر کیفیت و کمیت مراقبت‌های بهداشتی و در نهایت سلامت همه افراد جامعه تأثیر خواهد گذاشت. طبق مطالعات انجام شده یکی از مهم‌ترین دلایل ترک تحصیل و ترک شغل در پرستاری کاهش یا فقدان انگیزه این افراد است (۸-۴). عدم دستیابی به شغل مناسب با وارد کردن ضربه جدی به اعتماد نفس باعث افسردگی و پیامدهای رفتاری ناشی از آن خواهد شد (۳). تحقیقات مختلف مؤید این مطلب است که عملکرد خوب کاری با داشتن انگیزه در ارتباط است و افراد دارای انگیزه کافی در تحصیل و شغل خود موفق بوده که بالطبع آن رضایت از شغل را نیز به دنبال خواهد داشت (۷). با توجه به اهمیت انگیزش در موفقیت تحصیلی، پیشرفت، رضایت شغلی و ایجاد اعتماد به نفس دانشجویان پرستاری و همچنین حیاتی بودن فعالیت فارغ‌التحصیلان رشته پرستاری و با توجه به این که اکثر مطالعات انجام شده فقط به بررسی کاهش انگیزه به صورت کمی پرداخته‌اند، لذا پژوهشگران بر آن شدند تا جهت دستیابی به دیدگاهی عمیق و جامع در خصوص کاهش انگیزش دانشجویان پرستاری مطالعه‌ای با رویکرد کیفی و با هدف تبیین درک دانشجویان از این پدیده مهم انجام دهند.

روش مطالعه

این پژوهش یک مطالعه کیفی (Qualitative study) است که در آن شرکت‌کنندگان (دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی فسا) با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند (Purposeful sampling) متناسب با پژوهش کیفی انتخاب شدند. به اعتقاد محققان کیفی، چون افراد فعالانه در تعامل‌های اجتماعی شرکت کرده و تجربیات متفاوتی دارند، قادر خواهند بود که به طرق مختلف به فهم و شناخت پدیده‌ها نایل گردند (۹). معیار حجم نمونه در این مطالعه، مشابه مطالعات کیفی تا رسیدن به اشباع اطلاعاتی (Data saturation) بود و جایی که داده جدیدی به دست

آنها تا پیدایش درون مایه‌های اصلی)، بازنگری تجزیه و تحلیل انجام شده توسط همکاران طرح (Peer check) و بازنگری نوشته‌ها توسط شرکت‌کنندگان در مطالعه (Member check) انجام گرفت. عینیت‌پذیری داده‌ها با استفاده از درگیری و بررسی پیوسته، برخورد مناسب و همچنین دقیق بودن در همه مراحل پژوهش و روشن بودن روش پژوهش انجام شد. همچنین با استفاده از رویکرد تیمی (بازنگری تجزیه و تحلیل اطلاعات توسط تیم تحقیق به منظور افزایش دقت و صحت) در تجزیه و تحلیل داده‌ها اعتبار یافته‌ها مورد توجه قرار گرفت.

یافته‌ها

از بین دانشجویان شرکت‌کننده ۵۰٪ مذکر و ۵۰٪ مؤنث بودند. میانگین سنی دانشجویان $21/7 \pm 1/2$ سال بود. با استفاده از تجزیه و تحلیل دست‌نوشته‌ها در مورد کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری، شش درون مایه اصلی استخراج شد. درون مایه‌های اصلی به دست آمده در مورد کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری شامل فرهنگی-اجتماعی، آموزشی، مدیریتی، پژوهشی، ارتباطی و زمینه‌ای بودند.

فرهنگی-اجتماعی

داده‌های به دست آمده از تجزیه و تحلیل دست‌نوشته‌ها نشان داد که تمامی دانشجویان پرستاری به مسایل فرهنگی-اجتماعی به عنوان یکی از عوامل مهم در کاهش انگیزه آن‌ها به این رشته اشاره کردند. این درون مایه اصلی حیطه‌های مختلفی از عوامل مؤثر بر کاهش انگیزه را در بر می‌گیرد که منزلت پایین و عدم شناخت صحیح جامعه نسبت به رشته پرستاری از این جمله‌اند. به عنوان نمونه برخی از صحبت‌های شرکت‌کنندگان در پژوهش عبارتند از:

«... مثلاً به فیلمی در مورد پزشکی ... پزشک در برترین سطحه ... پرستار به زیر دسته که همیشه پزشک بهش امر و نهی می‌کنه ... همیشه تو سری خوره پزشکه ... خیلی بده این فیلما ... فرهنگ‌سازی نشده ... تبلیغ خوبی از پرستاری نشده ...» (دانشجوی ۲، مصاحبه گروهی ۱).

«... تو جامعه ما انگار ارزشی برای پرستار قایل نیستن ... ولی هر جا اسم پزشکی بیاد به عنوان به شخص

نیامد، نمونه‌گیری به پایان رسید. بر این اساس سه مصاحبه گروهی متمرکز با ۱۲ دانشجوی پرستاری تا رسیدن به داده‌های تکراری انجام شد.

در این پژوهش شرکت‌کنندگان (۱۲ نفر از دانشجویان کارشناسی پرستاری دانشگاه علوم پزشکی فسا) در سه گروه ۴ نفری مورد مصاحبه گروه متمرکز قرار گرفتند. مصاحبه گروه متمرکز تحت رهبری پژوهشگر در شرایط غیر رسمی انجام شد تا پویایی گروه بر کمیت و کیفیت اطلاعات بیفزاید. این نوع مصاحبه به دلیل به دست آمدن اطلاعات مناسب و تعامل شرکت‌کنندگان با یکدیگر، خاص پژوهش‌های کیفی است (۹ و ۱۰). محور سؤالات مصاحبه، انگیزش دانشجویان نسبت به رشته پرستاری، عوامل مؤثر بر کاهش انگیزش و توصیف کاهش انگیزش از نظر دانشجویان بود. مصاحبه‌های انجام شده با دانشجویان پرستاری با استفاده از دستگاه ضبط صدا (Voice Recorder) ضبط و سپس به منظور تجزیه و تحلیل بر روی کاغذ پیاده شدند. از روش کیفی تحلیل محتوی (Qualitative Content Analysis) به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شد. این روش تجزیه و تحلیل جهت استخراج و استنباط مفاهیم و معانی مناسب می‌باشد (۱۱). بدین ترتیب که بعد از دستنویس کردن مصاحبه‌های گروه متمرکز، چندین بار مصاحبه‌های دستنویس شده خوانده شد و سپس کدهای اولیه (جملات یا مفاهیم اصلی) استخراج شدند. در مرحله بعد، کدهای اولیه که مربوط به هم بودند در یک گروه قرار گرفتند. پس از آن هر یک از کدهای به دست آمده با گفته‌های شرکت‌کنندگان تطبیق داده شدند و پس از کدبندی، خلاصه‌سازی و طبقه‌بندی انجام و درونمایه‌ها (تم‌ها) استخراج گردید.

قبل از ورود دانشجویان به مطالعه، هدف و نحوه انجام مطالعه به آن‌ها توضیح داده شد و از آن‌ها رضایت آگاهانه اخذ گردید. در مورد ضبط صدا از دانشجویان اجازه گرفته شد و به آن‌ها اطمینان داده شد که از این نتایج فقط به منظور برنامه‌ریزی برای افزایش انگیزه دانشجویان پرستاری استفاده خواهد شد و اصل گمنامی نیز رعایت خواهد شد.

جهت دستیابی به صحت و استحکام داده‌ها، مقبولیت آن‌ها با استفاده از مطالعه و بررسی مستمر داده‌ها (پیاده کردن مصاحبه‌ها بر روی کاغذ و بررسی و مرور

«... یکی از استادامون اومد سر کلاس ... مثلاً می‌گه من دیشب کتاب دستم نبوده بلد نیستم امروز توضیح بدم ... خب ما می‌گیم اگه استادش اینه که فوق لیسانسه ... پس ما می‌خوایم چی یاد بگیریم ... اصلاً نمی‌خوایم یاد بگیریم ... بی‌انگیزه‌تر از قبل می‌شیم ...» (دانشجوی ۴، مصاحبه گروهی ۲).

مدیریتی

طبقه اصلی دیگری که از بیانات دانشجویان به دست آمد، مسایل مدیریتی مؤثر بر کاهش انگیزه آن‌ها بود. این طبقه ابعاد مختلفی از قبیل وابستگی و عدم برنامه‌ریزی صحیح را در بر می‌گرفت. برخی از بیانات شرکت‌کنندگان درباره این مفهوم عبارتست از:

«... اگه به پرستاری در بعضی جاها مدیریت داده بشه که خودشون بتونن کار انجام بدن ... مثلاً استقلال نسبی داشته باشن توی بیمارستان ... نه این که همش بخوان زیر دست باشه و بهش امر و نهی کنن ... خودشون بتونن تشخیص بدن ... خودشون هم بتونن تصمیم‌گیری کنن ... انگیزمون بالا می‌ره ...» (دانشجوی ۴، مصاحبه گروهی ۳).

«... یه چیز دیگه که باعث می‌شه بی‌انگیزه بشیم ... مثلاً این ترم ما رفتیم کارآموزی ارتوپدی ... در صورتی که همین ترم داره بهمون ارتوپدی ارایه می‌شه ... هنوز ارتوپدی رو نگذروندیم کارآموزیش ارایه می‌شه ... هیچی نمی‌دونیم ...» (دانشجوی ۱، مصاحبه گروهی ۲).

پژوهشی

طبقه اصلی دیگری که در مورد کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری از گفته‌های آن‌ها استخراج شد، مسایل پژوهشی بود. دانشجویان پرستاری معتقد بودند که علاوه بر دروس مورد نیاز، درگیر کردن آن‌ها در مسایل پژوهشی و توجه به بعد پژوهشی علاوه بر بعد آموزشی سبب افزایش انگیزه آن‌ها به رشته می‌شود. برخی از گفته‌های شرکت‌کنندگان در پژوهش عبارتند از:

«... اصلاً هیچ زمینه‌ای برای حضور و شرکت تو کارهای تحقیقاتی برای دانشجوی پرستاری وجود نداره ... چون کمیته تحقیقات کلاً دست بچه‌های پزشکیه ... چون مدیریتش دست یه پزشکه ... استادها هم زمینه حرکت و فعال‌سازی دانشجو رو برای کار تحقیقاتی فراهم نمی‌کنن ...» (دانشجوی ۲، مصاحبه گروهی ۲).

با ارزش ازش نام می‌برن ... ولی کاری که پرستار تو بالین انجام می‌ده کمتر از کار پزشک نیست ... ولی هیچ وقت ارج و بها بهش نمی‌دن ...» (دانشجوی ۳، مصاحبه گروهی ۱).

«... اکثر مردم فقط الان تنها چیزی که برای پرستار می‌دونن ... می‌گن پرستار یه آمپول زن و سرم وصل کنه ... هیچ چیزی در مورد کارایه دیگه‌ای که پرستار می‌کنه ... ارتباطی که با مریض برقرار می‌کنه ... روابط عاطفی ... هیچ چیزی اصلاً نمی‌دونن ... فقط می‌گن پرستار اون کسی که آمپول می‌زنه و سرم وصل می‌کنه ... خیلی‌ها این شناختو دارن ...» (دانشجوی ۴، مصاحبه گروهی ۱).

«... برخورد مردم هم می‌تونه تأثیر داشته باشه ... مثلاً برای خودمون یه نمونه پیش اومده ... یه روز با بچه‌ها سوار تاکسی بودیم ... راننده تاکسی ازمون پرسید که چه رشته‌ای هستین ... به شوخی دوتامون گفتیم پزشکی و یکی مون گفتیم پرستاری ... گفت شما که پزشکی هستین حالا یه چیزی ... اون پرستاری که هیچی ... ولش کن بره ...» (دانشجوی ۲، مصاحبه گروهی ۲).

آموزشی

طبقه اصلی دیگری که از مصاحبه با دانشجویان استخراج گردید، مفهوم مسایل آموزشی در ارتباط با کاهش انگیزه نسبت به رشته پرستاری بود. این مفهوم شامل شکاف بین تئوری و عمل پرستاری و پایین بودن سطح دانش بود. برخی از اظهارات شرکت‌کنندگان درباره این مفهوم عبارتست از:

«... من از اول به رشته پرستاری خیلی علاقه داشتم ... تو انتخاب رشته اونو بیستم زده بودم ... ولی می‌بینم اونی که تئوری می‌خونیم با اونی که تو بالین بهمون می‌گن خیلی اصلاً بهم ربطی ندارن ... مسلماً ترم به ترم و روز به روز من بی‌انگیزه‌تر می‌شم ... در صورتی که از اول خیلی علاقه داشتم ...» (دانشجوی ۱، مصاحبه گروهی ۳).

«... یه دلیل دیگه که باعث از دست دادن انگیزمون می‌شه ... مثلاً من خودم احساس می‌کنم چیزایی که اینجا یاد می‌گیری تو بالین به کارمون نمیداد ... مثلاً کلاً چیزایی که تو بیمارستان انجام می‌شه با چیزایی که یاد می‌گیریم فرق می‌کنه ...» (دانشجوی ۱، مصاحبه گروهی ۱).

زمینه‌ای

نتایج به دست آمده از تجزیه و تحلیل دست نوشته‌های مطالعه نشان داد که اغلب دانشجویان به مسایل زمینه‌ای به عنوان عامل بسیار مهم در کاهش انگیزه نسبت به رشته پرستاری اشاره کردند. این درون‌مایه اصلی حیطه‌های مختلفی را در بر می‌گیرد که شامل مواردی از قبیل عدم تناسب شخصیت با این رشته و عدم علاقه از ابتدا بود. به عنوان نمونه برخی از صحبت‌های شرکت‌کنندگان در پژوهش عبارتند از:

«... وقتی برای اولین بار رفتم بیمارستان ... اصلاً نمی‌دونستم که چقدر از مرده می‌ترسم ... وقتی گفتن مریض Expire شده ... تا ته بیمارستان دویدم ... با روحیه سازگار نیست ... به همین خاطر انگیزه ندارم ...» (دانشجوی ۴، مصاحبه گروهی ۲).

«... از اولش من بی‌انگیزه بودم ... وقتی قبول شدم به خاطر ترس از سربازی و با اجبار ادامه دادم ... نه شناخت داشتم نسبت به پرستاری و نه دوستش داشتم ... به خاطر این که مثلاً همیشه فکر می‌کردم پرستاری به رشته‌ای هست که از نظر کلاس و این حرفا خیلی پایینه ...» (دانشجوی ۱، مصاحبه گروهی ۲).

«... به روز تو بخش اتفاقات یکی از استادها داشت برای مریض NG می‌داشت ... موقعی که می‌داشت مریض خیلی درد می‌کشید ... من خیلی دلم سوخت ... من نمی‌تونم ... دل و جراتشو ندارم ...» (دانشجوی ۲، مصاحبه گروهی ۳).

بحث

نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان داد که دانشجویان پرستاری مسایل فرهنگی - اجتماعی، آموزشی، مدیریتی، پژوهشی، ارتباطی و زمینه‌ای را در کاهش انگیزه نسبت به رشته خود مؤثر می‌دانند.

بر اساس یافته‌های به دست آمده از این پژوهش، عدم جایگاه اجتماعی مناسب پرستاری و عدم شناخت جامعه از این رشته سبب شده است که انگیزه دانشجویان پرستاری کاهش یابد و حتی در مواردی نیز منجر به تصمیم به تغییر رشته و مشکلات روحی برای آنان شده است. نتایج به دست آمده از مطالعه جولایی و همکاران (۱۳۸۵) نشان می‌دهد که نداشتن پایگاه مثبت اجتماعی

«... آگه زمینه برای کارای تحقیقاتی استادها پیشنهاد بدن ... مثلاً راهنمایی نکنن ... دانشجوی انرژی داره می‌ره دنبالش ... انگیزش بالا می‌ره ... احساس یکنواختی نمی‌کنه ...» (دانشجوی ۳، مصاحبه گروهی ۱).

ارتباطی

تجزیه و تحلیل دست نوشته‌های به دست آمده از مصاحبه با دانشجویان طبقه مهم دیگری از عوامل مؤثر بر کاهش انگیزه آن‌ها نسبت به رشته پرستاری را آشکار کرد که این طبقه اصلی مسایل ارتباطی در پرستاری بود. این طبقه دارای ابعاد مختلفی چون عدم احترام به دانشجویان و عدم حمایت از طرف پرستاران بود. در این زمینه شرکت‌کنندگان در مطالعه مواردی را مطرح نمودند که برخی از آن‌ها عبارتند از:

«... مثلاً به نمونه استاد هست که تو درس دادن بچه‌ها می‌گن اینجا به اشتباه کردی ... وای میسه به بچه‌ها توهین می‌کنه که شما نمی‌فهمین ... هیچی نمی‌دونین ... همین باعث می‌شه که آدم بی‌انگیزه بشه ... فکر می‌کنه که اصلاً هیچی نمی‌فهمه اون کسی که اومده این رشته ...» (دانشجوی ۳، مصاحبه گروهی ۲).

«... به نظر من طرز برخورد پرسنل پرستاری بیمارستان با ما دانشجویان خوب نیست ... مثلاً خود همکارای ما وقتی می‌ریم بیمارستان ... حالا درسته که استادمون نیستن ولی همکارمون که هستن ... مثلاً دارن به کار انجام می‌دن ... می‌گیم اینو برامون توضیح بدین ... می‌گن وقتشو نداریم ... یا وقتی سلام می‌دیم جواب سلام نمی‌دن ... اصلاً طرز برخورد پرسنل پرستاری بیمارستان با دانشجویان صحیح نیست ... خیلی بد برخورد می‌کنن ... کاری می‌کنن که دانشجوی انگیزه نداشته باشه ...» (دانشجوی ۴، مصاحبه گروهی ۲).

«... کلاً به پرستار توی کشور از طرف نظام پرستاری و اینا ... اصلاً مورد حمایتی که باید و شاید قرار نمی‌گیره ... این باعث می‌شه انگیزه آدم به پرستاری کم بشه ...» (دانشجوی ۲، مصاحبه گروهی ۳).

«... مسؤولین پرستاری برخوردای ناشایسته با دانشجویان دارن ... اونچنان که باید به دانشجویان توجه کنن، نمی‌کنن ... بخش پرستاری تنها جاییه که باید از دانشجویان حمایت کنه ... اینجا اصلاً حمایت نمی‌کنن ...» (دانشجوی ۳، مصاحبه گروهی ۲).

و شکاف بین تئوری و بالین در پرستاری دانشجویان پرستاری را با مشکلات انگیزه‌ای فراوانی روبه‌رو می‌کند و حتی در مواردی سبب نامیدی و سرخورده‌گی آن‌ها نیز می‌شود (۱۶، ۱۷). با توجه به اهمیت مسایل آموزشی در انگیزه دانشجویان پرستاری، کم کردن فاصله تئوری و عمل پرستاری و اهمیت دادن بیشتر به بعد آموزشی سبب می‌شود که دانشجویان رشته خود را پذیرفته و سلامتی بیماران و جامعه ارتقا یابد.

یکی دیگر از موارد مهمی که توسط دانشجویان پرستاری به عنوان عامل کاهش انگیزه آن‌ها ذکر شد، مشکلات مدیریتی مرتبط با پرستاری بود. از نظر این دانشجویان وابستگی پرستاری و عدم برنامه‌ریزی صحیح سبب می‌شود که آن‌ها انگیزه خود را از دست دهند. عده‌ای از دانشجویان تراکم برنامه درسی در ترم‌های اول دوره را در کاهش انگیزه مؤثر می‌دانند و معتقدند که عدم آمادگی در این زمینه و حجم سنگین دروس سبب این مسأله می‌شود. آندریو (۲۰۰۸) در مطالعه خود یکی از عوامل ترک تحصیل دانشجویان پرستاری را در ترم‌های اول دوره تحصیلی را حجم سنگین دروس و عدم آمادگی نسبت به این موضوع ذکر کرده است (۱۲). با توجه به این مسأله، برنامه‌ریزی صحیح دروس ارائه شده خصوصاً در ترم‌های آغازین سبب می‌شود که دانشجویان به طور ناگهانی دچار شکست نشده و انگیزه آن‌ها حفظ شود. دانشجویان پرستاری معتقدند که شرکت دادن آن‌ها در تصمیم‌گیری‌های مربوط به خودشان سبب می‌شود که انگیزه آن‌ها کاهش نیابد.

یکی دیگر از موارد ذکر شده توسط دانشجویان پرستاری یکنواختی دوره و تمرکز بر آموزش محض در دوره است که منجر به کاهش انگیزه آن‌ها می‌شود. بسیاری از دانشجویان معتقدند که درگیر کردن آن‌ها در فرایند تحقیق و پژوهش سبب می‌شود که انگیزه آن‌ها نسبت به رشته پرستاری افزایش یابد. از آنجایی که این عامل در اختیار برنامه‌ریزان آموزشی پرستاری می‌باشد، می‌توان با به کار بردن و درگیر کردن دانشجویان در تحقیق انگیزه آنان را نسبت به رشته حفظ نمود.

یکی دیگر از موارد بسیار مهم در کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری که تقریباً تمامی دانشجویان آن را ذکر کردند، مسایل و مشکلات ارتباطی بود. دانشجویان پرستاری عدم احترام به خود از طرف همکاران و سایر

یکی از مهم‌ترین دلایل کاهش انگیزه و ترک حرفه پرستاری توسط دانشجویان این رشته است (۴). در مطالعه دیگری که توسط اندریو و همکاران (۲۰۰۸) انجام شد، دانشجویان پرستاری دلیل انصراف از پرستاری را روبه‌رو شدن با واقعیت رشته پرستاری را ذکر کرده‌اند (۱۲). پرستاری به عنوان یکی از بزرگترین بخش‌های سیستم بهداشتی و درمانی بیشترین تماس را با مددجویان دارد و کار در این حرفه نیازمند انگیزه بالا می‌باشد. کاهش انگیزه در دانشجویان پرستاری علاوه بر تحمیل هزینه‌های زیاد بر سیستم بهداشتی و درمانی، مشکلات بسیاری را برای خود آن‌ها و بیماران می‌کند (۴). هسندرا و همکاران (۲۰۰۳) نیز در مطالعه خود نشان دادند که منزلت اجتماعی به عنوان یکی از عوامل مؤثر بر انگیزه دانشجویان می‌باشد (۱۳). صابریان (۱۳۷۷) نگرش منفی افراد جامعه نسبت به رشته پرستاری و تصویرسازی نادرست از این رشته در جامعه را از عوامل مهم کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری و سرخورده‌گی آن‌ها می‌داند و معتقد است که کاهش انگیزش بر کیفیت زندگی و تحصیلی این دانشجویان تأثیرات نامطلوبی بر جای می‌گذارد (۱۴). دانشجویان پرستاری شرکت‌کننده در این پژوهش عدم فرهنگ‌سازی در جامعه نسبت به رشته پرستاری را به عنوان مهم‌ترین عامل کاهش انگیزش خود نسبت به رشته پرستاری ذکر نمودند که نشان‌دهنده اهمیت این مسأله است. تصویرسازی غلط و غیر کارشناسانه پرستاری در رسانه‌های جمعی خصوصاً تلویزیون بر این مسأله بیشتر دامن زده و منجر به کاهش بیشتر انگیزه این دانشجویان می‌شود.

مشکلات آموزشی موجود در سیستم پرستاری از نظر بسیاری از دانشجویان در کاهش انگیزه آن‌ها در طی دوران تحصیل مؤثر بوده است. تعدادی از دانشجویان، ذکر کرده‌اند که به تدریج در طی دوران دانشجویی به دلیل شکاف زیاد بین تئوری و عمل بالینی پرستاری و پایین بودن سطح دانش خود یا اساتید انگیزه خود را از دست داده‌اند. عسکری (۱۳۸۳) در مطالعه خود نشان داد که مشکلات آموزشی از دید دانشجویان سبب صدمات انگیزشی چشمگیری شده است (۳). گلو سوپ (۲۰۰۱) به رضایت دانشجویان از آموزش و محیط بالینی مناسب به عنوان عوامل مهم بازدارنده از ترک رشته و افزایش انگیزه دانشجویان پرستاری اشاره می‌کند (۱۵). تحقیقات انجام شده در پرستاری نشان می‌دهد که روبه‌رو شدن با واقعیت

در معرض مشکلات روحی و روانی زیادی نیز قرار می‌گیرند (۱۹ و ۴). با توجه به این مشکل، گزینش داوطلبین رشته پرستاری از لحاظ شخصیتی و اطلاع‌رسانی کافی در این زمینه سبب کاهش مشکلات ناشی از کاهش انگیزه و علاقمندی دانشجویان می‌شود.

نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش حاکی از این است که کاهش انگیزه دانشجویان پرستاری تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد، که می‌توان با اقداماتی برخی از این عوامل را در جهت افزایش انگیزه آن‌ها نسبت به رشته پرستاری تعدیل و اصلاح کرد. از آنجایی که شرایط تحصیلی و کاری پرستاری با سایر رشته‌ها متفاوت است، بایستی در گزینش دانشجویان این رشته علاوه بر آزمون تحصیلی به ویژگی‌های روان‌شناختی و تناسب شخصیتی توجه ویژه‌ای شود تا از کاهش انگیزه و بالطبع آن هدر رفت سرمایه‌های مادی و معنوی جلوگیری شود. به مسؤولین ارشد پرستاری توصیه می‌شود تا به برخی از عوامل از جمله فرهنگ‌سازی و شناساندن ارزش واقعی پرستاری به جامعه از طریق رسانه‌ها توجه ویژه‌ای نموده که در نهایت اثر مثبت آن متوجه ارتقای سلامتی بیماران و جامعه می‌شود. به منظور افزایش و حفظ انگیزه دانشجویان توصیه می‌شود که اساتید و مسؤولین پرستاری رابطه‌حاکمی از احترام و اعتماد با دانشجویان برقرار کرده و با رفع مشکلات آموزشی و مدیریتی انگیزه دانشجویان را نسبت به این رشته که نتیجه آن مستقیماً متوجه سلامت جامعه است، افزایش دهند.

تشکر و قدردانی

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب دانشگاه علوم پزشکی فسا به شماره ۵۳-۸۸ می‌باشد. بدین وسیله از معاونت محترم پژوهشی و مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی (EDC) دانشگاه علوم پزشکی فسا به خاطر حمایت‌های مالی قدردانی می‌شود. از تمامی دانشجویان پرستاری شرکت‌کننده در این مطالعه تشکر و قدردانی می‌شود.

اعضای تیم بهداشتی و درمانی و عدم حمایت توسط مسؤولین پرستاری را در کاهش انگیزه خود مؤثر دانسته‌اند. جولایی (۱۳۸۵) در مطالعه خود نشان داد که نگرش منفی اعضای تیم درمانی و عدم احترام به پرستاران از دلایل مهم ترک حرفه پرستاری در بین دانشجویان این رشته می‌باشد (۴). نبوی (۱۳۸۸) در تحقیق خود دریافت که مهارت‌های ارتباطی مدرس پرستاری و احترام به دانشجویان سبب افزایش انگیزه آن‌ها به درس و رشته خود می‌شود (۱۸). در این مطالعه شرکت‌کنندگان معتقد بودند که اساتید و مسؤولین پرستاری برخورد احترام‌آمیز با آن‌ها نداشته و مورد حمایت قرار نمی‌گیرند. چند نفر از این دانشجویان دلیل اصلی کاهش انگیزه خود را در دوران دانشجویی برخورد توهین‌آمیز مسؤولین پرستاری با خود ذکر کردند. این نکته نشان می‌دهد که برقراری مهارت‌های ارتباطی با دانشجویان و رفتار حاکمی از احترام و اعتماد سبب افزایش علاقه و انگیزه دانشجویان می‌شود. عده‌ای از دانشجویان شرکت‌کننده در این پژوهش، کاهش انگیزه خود نسبت به رشته پرستاری را از ابتدا و به دلیل مسایل مختلفی از قبیل عدم تناسب شخصیت و عدم علاقه ذکر کردند. در بررسی این مفهوم مشخص شد که این دانشجویان از ابتدا به پرستاری علاقه نداشته و صرفاً به خاطر ترس از سربازی یا فشار خانواده وارد این رشته شده‌اند که به تدریج انگیزه آن‌ها کاهش چشم‌گیرتری نیز یافته است. بسیاری از دانشجویان قبل از انتخاب یک رشته نسبت به آن آگاهی ندارند و نمی‌توانند تشخیص دهند که این رشته مورد علاقه‌شان هست یا نه. بنابراین در بسیاری از موارد این عدم شناخت منجر به تناقض و ناهماهنگی این افراد و عدم تطابق می‌شود (۴). حاج باقری (۱۳۸۳) در مطالعه خود نشان داد که تقریباً نیمی از دانشجویان پرستاری از لحاظ شخصیتی و روحی با این رشته تناسب ندارند و در نتیجه منجر به کاهش انگیزه و حتی انصراف از تحصیل می‌شود (۱۹). تحقیقات مختلف مؤید این مطلب است که اگر از ابتدا به تناسب شخصیتی افراد با شغل مورد نظر توجه کافی نشود، سازگاری فرد با آن رشته و شغل دچار مشکل شده و انگیزه فرد برای ماندن و ادامه تحصیل کاهش می‌یابد (۱۹). افرادی که با شناخت ناکافی و یا از روی اجبار وارد رشته‌ای می‌شوند، نه تنها در پشت سر گذاشتن آن دوره دچار مشکل شده، بلکه

منابع

- 1- Hashemipour M. Dental Students' Motivation for Entering Dentistry in Kerman School of Dentistry. Iranian Journal of Medical Education. 2006; 6 (1): 109-115.
- 2- Arfaie K, Amirali-Akbary S, Alavi-Majd H. Assessing Midwifery Students Interest in Their Career at Medical Sciences Universities in Tehran. Knowledge & Health. 2008; 3(1): 28-32.
- 3- Askari J. Assessment of Risk Factors of Motivational Deficiencies in University Students from their Viewpoints. Iranian journal of psychiatry and clinical psychology. 2006; 11(4): 455-462.
- 4- Joolae S, Mehrdad N, Bohrani N. A Survey on nursing student's opinions toward nursing and reasons for giving it up. Iranian Journal of Nursing Research. 2006; 1(1): 21-28.
- 5- Firouznia S, Yousefi A, Ghassemi GH. The Relationship between Academic Motivation and Academic Achievement in Medical Students of Isfahan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education. 2009; 9(1): 79-84.
- 6- Rouhi GH, Hoseini SA, Badeleh MT, Rahmani H. Educational Motivation and its Relationship with some Factors among the Students of Golestan University of Medical Sciences. Strides in Development of Medical Education. 2007; 4(2): 77-83.
- 7- Shakibae D, Iranfar SH, Montazeri N, Rezaei M, Yari N. Motivation of medical students towards their courses in different educational levels. Teb Va Tazkiyeh. 2005; 14(57): 10-15.
- 8- Nilsson K E, Stomberg M I. Nursing student's motivation toward their studies-a survey study. BMC nursing. 2008; 7(6): 1-7.
- 9- Streubert J, Carpenter R. Qualitative research in nursing. Lippincott 2007.
- 10- Hajbaghery M A, Parvizy S, Salsali M. Qualitative research. Boshra publication 2006.
- 11- Priest H, Roberts P, Woods L. An overview of three different approaches to the interpretation of qualitative data. Part 1: Theoretical Issues. Nursing Research. 2002; 10(1): 30-42.
- 12- Andrew SH, Salamonson Y, Weaver R, Smith A, Reilly R, Taylor CH. Hate the course or hate to go: Semester differences in first year nursing attrition. Nurse Education Today. 2008; 28: 865-872.
- 13- Hassandra M, Goudas M, Chroni S. Examining factors associated with intrinsic motivation in physical education: a qualitative approach. Psychology of Sport and Exercise. 2003; 4: 211-223.
- 14- Saberian M. Survey the comparison of attitude of nursing students and their parents residents in city about nursing. Quarterly of Iran journal of nursing. 1998; 5(18,19): 17-21.
- 15- Glossop C. Student nurse attrition from pre-registration course: Investigating methodological issues. Nurse Education Today. 2001; 21: 170-180.
- 16- Kosgeroglu N, Acat MB, Ayranci U, Ozabaci N, Erkal S. An investigation on nursing, midwifery and health care students' learning motivation in turkey. Nurse Education Today. 2009; 9: 331-339.
- 17- Bengtsson M, Ohlsson B. The nursing and medical students motivation to attain knowledge. Nurse Education Today. 2009; 30(2): 150-156.
- 18- Heshmati F, Vanaki Z. Effective clinical instructor: A qualitative study. Iranian Journal of Nursing Research. 2009; 4(12-13): 39-53.
- 19- Adib haj bagheri M, Dianati M. The Compatibility of Students' Personality for Studying Nursing and Working in their Profession. Iranian Journal of Medical Education. 2004; 4(2): 5-11.

Decrease in motivation of nursing students: A qualitative study

Najafi Kalyani¹ M (MSc.) - Sharif² F (Ph.D) - Moattari³ M (Ph.D) - Jamshidi⁴ N (MSc.) - Karimi⁵ Sh (MSc.).

Introduction: Motivation has been known as a most important factor in directing people for doing activities. Lack or low of motivation affect all domains of human functions and caused negative effects. The aim of this study was identifying perception of nursing students from decrease in their motivation to nursing.

Methods: This study done with qualitative approach and using thematic analysis method. Twelve nursing students from the Fasa University of Medical Sciences were selected through purposive sampling and interviewed in three focus group interview. After data collection, all interviews were transcribed and reviewed and themes extracted. Then a list of themes prepared and similarity in meaning and concept were reviewed and based on centralization arranged in a sub-category. Then with reviewing again relevant sub-categories arranged in a category.

Results: Using analysis of transcribes a significant number of preliminary themes and 6 main themes that each having few other sub-themes were extracted. The main themes included Socio-cultural, educational, managerial, research, communicational and contextual.

Conclusion: The results of this study revealed that communication problems with students are the most important factor in lack or low motivation toward nursing. It is recommended that nursing instructors and managers considered above items for promoting motivation of students toward nursing.

Key words: Motivation, nursing student, qualitative study, Fasa

1 - Lecturer, Ph.D Candidate of Nursing Education, Department of Nursing, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran

2 - Corresponding author: Associate Professor in Nursing, Nursing School, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

e-mail: fsharif@sums.ac.ir

3 - Associate Professor in Nursing, Nursing School, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

4 - Ph.D Student, Nursing School, Shiraz University of Medical Sciences, Shiraz, Iran

5 - Lecturer, Department of Nursing, Fasa University of Medical Sciences, Fasa, Iran